

СЕКЦІЯ 8. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕДІАЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Смаль І. І.

кандидат філософських наук,

*доцент кафедри суспільно-правових дисциплін юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка*

Степана Дем'янчука

м. Рівне, Україна

Серед сукупності прав людини особливе місце займає право на приватність. При цьому, аналіз спеціальної літератури вказує на значний спектр визначень того, що собою являє право на приватність. Втім загальною позицією можна вважати розуміння приватності як право жити за власним бажанням, правом бути захищеним від публічності.

Попри дискусійний характер наявних дефініцій права на приватність, обґрунтовано визнати, що воно володіє низкою ознак в принципі характерних для прав людини: 1) має універсальний характер; 2) є невід'ємним, адже його не можливо втратити; 3) належить до групи негативних прав, оскільки воно визначає обов'язки держави та інших людей щодо особи. І саме право на приватність найближчим часом опиниться у центрі уваги, що ми пов'язуємо з ухваленням Закону України «Про медіацію». У зв'язку з цим вважаємо за доречне висловити певні міркування щодо права на приватність в контексті реалізації медіаційних процедур.

Передусім відзначимо, що медіація розглядається як засіб добровільного позасудового врегулювання конфлікту (спору) шляхом переговорів між його сторонами, за допомогою медіатора. Як наголошують автори цього Закону, процедура медіації застосовуватиметься у будь-яких конфліктах (спорах), які виникають, зокрема, з цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносин, а також у кримінальних провадженнях при укладенні угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин [1]. При цьому, медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації відповідно до принципів добровільності; конфіденційності; незалежності та нейтральності,

неупередженості медіатора; самовизначення та рівності прав сторін медіації.

Показово, що одним з принципів медіаційних процедур є принцип конфіденційності. «Медіація – конфіденційна процедура, що дозволяє уникнути розголосу обставин приватного життя сторін, що не завжди можна забезпечити в ході судового розгляду» [2]. Очевидно, що під час підготовки й здійснення медіації медіатор набуватиме доступ до конференційної й приватної інформації, неналежне поводження з якою може привести, в тому числі до порушення права на приватність, а також зірвати угоди про врегулювання конфлікту (спору) за результатами медіації. Отже, увага до права на приватність зумовлена необхідністю забезпечити дотримання принципів медіаційних процедур як запоруки успішності таких процедур.

Варто відзначити, що вивчення феномену права на приватність та способів його забезпечення має велике значення для юридичної науки, оскільки воно містить екзистенціальний зміст, бо співвідноситься із самим фактом існування людини, стосується особистої і, подекуди, інтимної сторони буття людини. Право на приватність пов'язане з феноменом людської гідності, з мотивацією до поваги інших людей і, зрештою, з самоповагою. Приватність має на увазі відношення до Іншого як до суб'єкта, а не як до об'єкта. Гідність є невід'ємною і невідчужуваною частиною індивіда, властивою йому за фактом належності до людського роду. Вона пов'язана з ідеєю про особу, яка має розумом і вільною волею, автономією та суб'єктністю, що відрізняє людину від інших живих істот [3, с. 197].

Між тим, приватне життя кожної людини і захист її недоторканності нині є однією з найактуальніших проблем. Недоторканність приватного життя без перебільшення є цінністю, в забезпеченні реальної охорони якої зацікавлена кожна особистість і суспільство в цілому. Ця проблема очевидно виходить за суто юридичні межі, вона багатоаспектна і може бути детально проаналізована та осмислена в результаті спільних зусиль різних наук.

Як було відзначено вище говорячи про право на приватність ми фактично маємо на увазі недоторканність приватного життя. Останнє характеризує властивість, якість приватного життя, яка необхідна для нормального існування людини в суспільстві. При цьому, в експертному середовищі акцентується увага на те, що Європейський суд з прав людини, який застосовує Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод людини [4] на практиці, в своїх рішеннях зазначає, що поняття приватного життя є широким і не може бути визначено вичерпно. Зважаючи на це Європейський суд з прав людини не вбачає ані можливості, ані необхідності намагатися визначити остаточно

поняття приватного життя. Водночас, у прагненні збагнути сутність поняття «недоторканність приватного життя» необхідно звернути увагу на те, що міжнародними конвенціями передбачена правова категорія «private life», що трактується «як повага до приватного життя». Водночас, питання меж приватного життя, як власне змісту права на приватність значною мірою знаходяться у філософсько-правовій площині.

Так, дослідники [3] вказаної проблематики звертаються до статті «Право на приватність» від 1890 року, авторами якої є американські юристи С. Уоррен і Л. Брендейс. У своїй праці вони проголосили «право бути залишеним на самоті» («right to be let alone»), використовуючи цю фразу як визначення приватності. «Right to be let alone» має на увазі можливість обрати усамітнення від інших людей і бути захищеним від чужих поглядів у приватному просторі, наприклад, у власному будинку. Право бути залишеним на самоті подібно «праву не бути підданим погрозам і фізичному насильству, не бути ув'язненим, не бути помилково звинуваченим у будь-чому, не бути обмовленим» [5, с. 82].

Отож є підстави зробити висновок, що право на приватність передбачає невтручання в приватне життя. Своєю чергою, невтручання у приватне життя передбачає обов'язок держави забезпечити захист приватного життя від будь-яких посягань, а також створення й підтримання умов стану автономії людини від держави і суспільства. Для належного забезпечення права на приватність і законодавцям, і іншим уповноваженим органам державної влади та посадовцям необхідно взяти до уваги, що сфера приватного життя людини охоплює приватність територіальну, комунікаційну, інформаційну та тілесну (фізичну).

Територіальна приватність встановлює правила втручання в територіальний простір особи, такі як житло або інше володіння особи. Комунікаційна приватність полягає в безпеці і конфіденційності передачі інформації однією особою іншій за допомогою будь-яких видів засобів зв'язку, а також у таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування. Тілесна приватність – це фізична недоторканість особи, яка полягає у забороні будь-якого дотику до тіла людини без її згоди, а також заподіяння їй тілесного шкоди, регулюванні питань приватності речей, що знаходяться при людині, отримання фізіологічної інформації про людину.

Зрештою, маємо ще раз наголосити, що забезпечення права на приватність є одним з фундаментальних принципів правової, демократичної та соціальної держави. Вказане має бути враховане при напрацюванні методик медіаційних процедур, які мають узгоджуватися

з Основним законом України і Законом України «Про медіацію». Зауважимо, що означений підхід і увага до забезпечення (і не порушення) права на приватність є не просто філософсько-правовим концептом, а однією з передумов довіри до медіації в Україні й набуття нею статусу дієвого засобу досудового врегулювання конфлікту (спору).

Література:

1. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про медіацію». Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення: 08.12.2021).

2. Як працює медіація та відновне правосуддя. Громадський Простір. URL: <https://www.prostir.ua/?library=yak-pratsyuje-mediatsiya-ta-vidnovne-pravosuddya> (дата звернення: 08.12.2021).

3. Чеснокова Л. В. Право на приватність как необходимый аспект человеческого достоинства. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. 2017. № 6-1 (80). С. 196–199.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 08.12.2021).

5. Warren S. D., Brandeis L. D. The Right to Privacy (the Implicit Made Explicit). *Philosophical Dimensions of Privacy: an anthology* / ed. by F. Schoeman, Cambridge : Cambridge University Press, 2007. P. 75–104.